

Lý Do Cuộc Đổ o Chánh Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Tr n Gia Ph ng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

Cuộc đổ o chánh lật đổ chính phủ Ngô Đình Diệm ngày 1-11-1963 có thể bắt nguồn từ các lý do chính sau đây: tập trung quyền lực, vấn đề tôn giáo và sự can thiệp của Hoa Kỳ.

1.- TẬP TRUNG QUYỀN LỰC

Sau khi cầm quyền ngày 7-7-1954, chính phủ của thủ tướng Ngô Đình Diệm đã đưa ra những tình hình, đánh các đảng phái chính trị ở miền Trung, đồng lập Bình Xuyên, lo ngại các đảng võ trang các giáo phái ở miền Nam, tập chức Trưởng ban dân ý ngày 23-10-1955, truất phế Bảo Đại, tập tuyên bố thành lập nước Cộng hòa và tập tuyên bố trở thành thủ tướng đầu tiên của Việt Nam Cộng hòa.(1)

Tuy nước Cộng hòa đã có phân nhiệm rõ ràng, chính phủ trung ương gồm nhiều bộ trưởng đứng đầu hành vi của nước, đứng đầu tập quyền cho các tòa đại biểu ở các vùng (Trung nguyên Trung phần, Cao nguyên Trung phần, Miền Đông Nam phần, Miền Tây Nam phần), nhưng ngoài thủ tướng Ngô Đình Diệm, quyền hành nằm trong tay một số người là các ông bà Ngô Đình Nhu, Ngô Đình Cẩn, và một số ít người thân tín. Thủ tướng giám mục Ngô Đình Thục không chính thức giữ một chức vụ hành chánh hay chính trị nào, nhưng anh hùng rết lên đứng đầu thủ tướng Ngô Đình Diệm, đứng các bộ trưởng trong chính phủ và các viên chức địa phương. Lúc đó, đầu tư cho rừng thủ tướng Ngô Đình Diệm chỉ tập trung về tài và gia đình thôi.

Vì vậy, chính phủ Diệm càng ngày càng bị phân rã, nên bắt đầu là các vụ: 1) Ngày 26-4-1960, 18 chính khách tên tuổi trong Ủy Ban Tiễn Bảo Và Thủ Do hợp tác khách sạn Caravelle ở Sài Gòn, ra kháng thư công khai phản đối chức vụ Ngô Đình Diệm đứng đầu. 2) Ngày 11-11-1960 của nhóm Nguyễn Chánh Thi, Võ Văn Văn Đông đổ o chánh lật đổ. 3) Ngày 27-2-1962, hai phi công Nguyễn Văn Cử và Phạm Phú Quốc ném bom dinh Độc Lập.

Về phía chính phủ, thủ tướng Ngô Đình Diệm càng ngày càng tập trung quyền lực, chỉ tin dùng những người trong gia đình và trong đảng Cộng hòa Lao, không muốn rừng thành phần chính phủ. Chính phủ càng ngày càng trở nên cứng rắn và những người thành phần không đứng chính kiến. Ngày 5-7-1963, Tòa án Quân sự đưa biệt nhóm hợp tác ở Sài Gòn, bắt đầu xét xử 19 quân nhân và 34 nhân sĩ liên can đến cuộc đổ o chánh ngày 11-11-1960. Kết quả, ngày 11-7-1963, tòa tuyên 20 án tử hình và 14 trường hợp tha bổng. Hôm sau, ngày 12-7-1963 tòa xử các quân nhân và nhân sĩ vắng mặt. Trong số những người bị bắt tha bổng, có nhà văn Nhất Linh Nguyễn Tấn Tam.

Tuy không bắt giam và chỉ bắt gọi ra tòa xét xử, Nguyễn Tấn Tam uống thuốc để chết ngày 7-7-1963. Trước khi quyền sinh, Nhất Linh đã đưa lời nhắn nhủ sau: “Đôi tôi đưa lời chửi x, tôi không chịu ai xử cả. Số bắt b và xử tôi tất cả các phần tập Đồi lập Quốc Gia là một tội nặng sẽ làm cho nước mất tay Cộng sản. Tôi chỉ mong đời số đó và tập hy mình cũng như Hòa thượng Thích Quảng Đức tự thiêu để cảnh cáo những người chà đạp lên tự do.”(1)

Về tập của Nguyễn Tấn Tam và vụ tự thiêu của thủ tướng Thích Quảng Đức ngày 11-6-1963 (trình bày phía dưới), một đầu một loạt tự thiêu của các tăng ni khác, là những phần kháng công khai mạnh mẽ nhất để và chỉ của thủ tướng Ngô Đình Diệm.

2.- DẤU S 10 VÀ VẤN ĐỀ TÔN GIÁO

Chính sách tôn giáo của chính phủ Diệm dựa trên Dấu s 10 do chính phủ Trưởng Văn Hữu ban hành ngày 6-8-1950 đưa ra thì quy định của Trưởng Bảo Đại. Dấu này đưa ra quy định các hiệp hội, gồm

Lý Do Cuộc Đốt Chánh Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Trn Gia Phng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

---

có 5 chuông, 45 chuông. Đều 1 cửa để ngy súp các tôn giáo, tr Ky-Tô giáo, vào loa i hi p hi thng (nh hi th thao, hi đua ng a...); trong khi đều 45 cửa để ngy cho bi t s n đnh quy ch đc bi t cho các hi truy n đ Ky-Tô và các hi Hoa ki u.(2) D ngy cũng quy đnh các tôn giáo và hi đoàn ch đc treo c trong khuôn viên ni th phng, ho c tr s hi đoàn mà thôi.

D ngy rõ ràng không công bng gi a các tôn giáo. Ngoài đ Ky Tô cúng ông bà, ng i Vi t theo các đ Ky Tô chính: Ph t giáo, Nho giáo, Lão giáo, Ky-Tô giáo, Cao Đài giáo và Ph t giáo Hòa H o (PGHH). Trong các đ Ky Tô trên đây, tng s tín đ Ph t giáo, Nho giáo, Lão giáo, Cao Đài giáo và PGHH chi m t l r t l n trên tng dân s Vi t Nam, có th lên đ n trên 80% dân s, thì b x p nh các hi p hi, trong khi Ky-Tô giáo v i s l ng tín đ ít, thì đ c h a h n m t quy ch đc bi t. Đ u v y, do s uy n chuy n c a các nhà c m quy n th i qu c tr ng B o Đ i, d ngy không đ c thi hành, nên ch a x y ra cu c ch ng đ i m nh m nào.

C n chú ý là sau đ s 10 ngày 6-8-1950 cho đ n đ u th p niên 60, tình hình tôn giáo Vi t Nam thay đ i r t nhi u, nh ng đ s 10 ngày 6-8-1950 v n không đ c đ u ch nh. Càng ngày h thng t ch c tín đ các đ Ky Tô Ph t giáo, Cao Đài giáo và PGHH càng có quy c. Riêng Ph t giáo, ngày 6-5-1951, các hi Ph t h c trên toàn cõi Vi t Nam h p t i chùa T Đam (Hu), thành l p Tng H i Ph t giáo Vi t Nam, thông qua b n đ u l , n i quy, b u ban qu n tr và suy c hòa thng Thích Tnh Khi t làm tng h i ch .

Trong th i gian đ u c a ch đ VNCH, d ngy h u nh không đ c áp đng. Ngày 6-5-1963, hai ngày tr c l Ph t đ n, đng lý văn phòng Ph t tng thng g i công đ n yêu c u các đ a phng không đ c treo c ngoài khuôn viên c a chùa,(3) theo đúng tinh th n đ s 10 ngày 6-8-1950. Công đ n ngy ch ng nh ng làm cho gi i Ph t t b t bình, mà còn làm cho dân chúng nói chung, dù không ph i là tín đ Ph t giáo, cũng không bng lòng, vì tr c đó trong các đ p l Ky-Tô giáo, c Tòa thánh Vatican (màu vàng và tr ng) đ c treo t do mà không b chính ph c m đoán.

Trong các đ Ky Tô trên đây, trên lãnh th VNCH, Cao Đài giáo và PGHH phát tri n m nh c các tnh mi n Nam, thu c đng bng sông C u Long; Ph t giáo thnh hành c các tnh mi n b c VNCH, nh t là Hu , n i có nhi u chùa đ c thành l p t th k 17 tr đi.

V phía Ky-Tô giáo, lúc b y gi tng giám m c đ a ph n Hu là Ngô Đình Th c, anh c a tng thng Di m. Ngô Đình Th c th phong giám m c t i Hu năm 1938, đ c c làm giám m c đ u tiên đ a ph n Vĩnh Long. Năm 1961, Ngô Đình Th c đ c đ i ra làm tng giám m c tng giáo ph n Hu . Tính đ n năm 1963, ông Th c đ c thâm niên giám m c 25 năm.

Lúc đó đ lu n cho r ng nhân đ p l ngân khánh (25 năm) c a mình, tng giám m c Th c v n đng đ đ c Tòa thánh La Mã phong ch c hng y.(4) Đ lu n ngy còn thêm r ng ông Th c trình v i Tòa thánh Vatican r ng s tín đ trong tng giáo ph n Hu , lúc đó g m hai tnh Th a Thiên và Qu ng Tr , do ông cai qu n chi m 80% dân s khu v c. Tháng 5-1963, Tòa thánh c m t phái đoàn đ u tra đ n Hu , thì dân chúng Ph t t đng treo c mng Ph t đ n. K t lu n s kh i c a phái đoàn là ch c có 20% dân chúng đ a ph n Hu theo Ky-Tô giáo ch không ph i 80%.(5) Vào ngày 7-5-1963, sau khi thăm vi ng nhà th La Vang (Qu ng Tr) và tr v Hu , tng giám m c Th c nh n th y đ c đ ng dân chúng treo nhi u c Ph t giáo đ đ n m ng

Lý Do Cuộc Đeo Chánh Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Trần Gia Pháng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

Phát đßn (8-5-1963). Tßng gißm mßc Thßc cho mßi vißn đßi bißu chßnh phß tßi Trung nguyßn Trung phßn là Hß Đßc Khßng đßn Tßa tßng gißm mßc Huß khißn trßch là tßi sao tßa đßi bißu chßnh phß lßi đß tßn đß Phßt gißo treo cß ngoßi đßng, trßi vßi quy đßnh cßa chßnh phß vßi quy đßnh nßy chß cho phép treo cß trong khuôn vißn cßa chùa mà thôi.

Hß Đßc Khßng gßi khßn đßn vß Sài Gòn xin ý kißn. Đßn vßn trß lßi cßa phß tßng thßng “xßch nhßn rßng nghß đßnh cß treo cß tôn gißo hay đßng phßi bên ngoßi khuôn vißn và trß sß vßn còn giá trß”. Đßa vào công đßn nßy, Hß Đßc Khßng “ra lßnh cho chßnh quyßn đßa phßng tßi mißn Trung phßi trißt hß cß Phßt gißo”.(CVL, sßd. tr 229.) Tß đß , bùng nß cußc phßn đßi.

Tßi Phßt đßn 8-5-1963, khi dân chúng tß tßp Đßi phßt thanh Huß đß theo dßi bußi tßng thußt Lß Phßt đßn ngày hôm đß , mßt tißng nß bùng lên, làm thißt mßng 8 ngß i và bß thßng 15 ngß i. Tin tßc vß nß đßc lan truyßn nhanh chóng. Ngß i ta không bißt đßch xßc ai gßy ra vß nß. Chßnh quyßn đß lßi cho khßng bß Vißt Cßng. Dân chúng đß lßi cho chßnh quyßn Huß ném chßt nß đß gißi tßn đßng bào Phßt tß. (6) Dù ai gßy ra vß nß , vß nß đß làm cho 8 ngß i thißt mßng. Tßc thì, làn sóng phßn đßi chßnh quyßn càng ngày càng dßng cao và càng trß nên bß o đßng.

Trßc hßt, ngày 9-5-1963, tßi Sài Gòn, ßy Ban Liên Phßi bßo Vß Phßt Gißo đßc thành lßp, do thßng thßa Thích Tâm Châu làm chß tßch, Mai Thß Truyßn làm tßng thß ký, văn phòng đßt tßi chùa Xß Lßi, trên đßng Bà Huyßn Thanh Quan. ßy ban gßm 11 hßi đßan Phßt gißo.

Sau lß Phßt đßn, Hß Đßc Khßng, đßi bißu chßnh phß Trung nguyßn Trung phßn bß thay thß ngày 1-6-1963. Ngß i đßc bß nhißm đßn thay là Nguyßn Xuân Khßng, nguyßn tßng gißm đßc Đßn đßa. Nguyßn Văn Đßng tßnh trßng tßnh Thßa Thiên, cùng thißu tá Đßng Sĩ, phó tßnh trßng nßi an tßnh Thßa Thiên, bß trißu vß đßi lßnh tßi bß Nßi vß Sài Gòn. (Đßan Thêm, sßd. tr.349.) Mßt quan chßc khßc cũng bß thay thß là thißu tßng Lê Văn Nghißm, tß lßnh quân đßan I, đßc thay ngày 16-9-1963 bßng mßt đßi tá mßi thßng thißu tßng là Đß Cao Trí. Trong khi đß, Ngày 4-6-1963, tßng thßng Dißm thành lßp ßy ban Liên bß cßa chßnh phß đß nghißn cßu nhßng yßu cßu cßa Phßt gißo, do phó tßng thßng Nguyßn Ngßc Thß đßng đßu.

Ngày 11-6-1963, tßi thß đß Sài Gòn, thßng thßa Thích Qußng Đßc tß thißu ßngß tß đßng Phan Đßnh Phßng và Lê Văn Duyßt, đß phßn đßi chßnh phß. Hßnh ßnh Thích Qußng Đßc tß thißu trong ngßn lßa bßp bùng làm rßng đßng toßn thß dân chúng Vißt Nam và dân chúng thß gißi. Sau các cußc hßp gißa Uß ban Liên bß cßa chßnh phß và phßi đßan Uß ban Liên phßi Phßt gißo do thßng thßa Thích Thißn Minh cß mßt đßu tß 14-6 đßn 16-6-1963 , chßnh phß Dißm nhßng bß, đßng ý đß Phßt tß do treo cß và tß mßngßng ßng sßc đß sß 10 ngày 6-8-1950.

Ngày 9 và 29-7-1963, bß Nßi vß liên tißp ra hai nghß đßnh công nhßn cß Phßt gißo và vißc treo cß Phßt gißo. Tuy nhißn, mßt mßt nhßng cußc tßp hßp vß phßi Phßt gißo ß Sài Gòn và ß các đßa phßng chßng nhßng bß cßn trß, mà mßt sß tßn đß còn bß bßt, mßt mßt chßnh phß tß chßc nhßng hßi đßan thân chßnh phß, lên tißng phßn đßi Phßt gißo. Vì vßy, mâu thußn gißa hai bên vßn chßa đßc gißi quyßt. Chßc chßn mâu thußn nßy còn bß Vißt Cßng lßi đßng nhßm đßo sßu hß chia rß gißa chßnh quyßn vßi dân chúng, và gißa các tôn gißo vßi nhau.

Ngày 1-8-1963, trß lßi phßng vßn cßa đßi CBS (Columbia Broadcasting System, Hoa Kß), bà

Lý Do Cuộc Đeo Chánh Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Trần Gia Pháng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

Ngô Đình Nhu tố cáo các lãnh tụ Phật giáo đang mưu toan lật đổ chính phủ và tố thiêu chä là viäc “näng thät sä” (barbecue a bonze).(CĐ, nb I-C, säd. tr. 312.) Tiếp theo đó, ngày 3-8-1963, khi phát biäu tố iäu män khóa huấn luyện bán quân sự của đoàn Thanh Niên Công Hòa, bà Nhu lên án nhäng vä tranh đäu vä tôn giáo. Läi iäu của bà Nhu đäc thân phä bà là Trần Văn Chäng, đäi sä Viät Nam täi Hoa Kä, gọi là “thiäu uä đä” đäi väi Phật giáo.(Đoàn Thêm, tr. 357.)

Nhäng ý kiến nhä trên chäng nhäng làm cho mối liên lạc giữa chính phủ Diäm với tín đồ Phật giáo càng thêm xấu đi, mà còn làm cho công nhäng ngäng iä dân bình thäng cũng bất bình với chä đä. Sau ý kiến của bà Nhu, trong tháng 8-1963, liên tiếp xảy ra nhiäu cuộc phän đäi chính phủ, trong đó quan trọng nhất là các vä tố thiêu của các tăng ni Phật giáo.

Ngày 4-8-1963, täi Phan Thiät (Bình Thuän), đäi đäc Thích Nguyên Häng, thä danh là Huỳnh Văn Lä, tố thiêu träc dinh tänh träng. Khuya 12-8, täi chùa Xá Läi Sài Gòn, nhä sinh Mai Tuyät An, 18 tuổi cầm dao chät bàn tay trái đä phän đäi bà Ngô Đình Nhu; máu ra nhiäu nhäng tay không đät. Ngày 13-8-1963, đäi đäc Thích Thanh Tuä, thä danh là Bùi Huy Chäng, tố thiêu täi chùa Phäc Duyên, Häng Trà, Thừa Thiên. Ngày 15-8-1963, ni sä Thích Nữ Diệu Quang, thä danh là Nguyễn Thị Thu, tố thiêu täi Ninh Hòa (Khánh Hòa). Ngày 16-8-1963, thäng täa Thích Tiêu Diäu, thä danh Đoàn Mạnh, tố thiêu ở chùa Tä Đàm, Huế.

Cũng trong ngày 16-8-1963, täi Huế, theo länh của tướng thäng Diäm, linh mục Cao Văn Luận, vị nä träng vị nä Đäi häc Huế, bị gọi iä nhiäm và giáo sư Trần Hữu Thọ đäc cä lên thay.(CVL, tr. 261-263.) Sä thay đäi näy khiän cho nhiäu khoa träng và giáo sư đäi häc tä chäc, và gọi iä sinh viên phän nä mänh mä.

Đäu càng ngày dân chúng càng phän đäi và tình hình xã hội càng ngày càng xấu trở n, chính phủ Diäm với nä không nhäng bä. (7) Ngày 18-8-1963, mäi täng lãnh cao cấp đä nghä với chính phủ là nên ban hành thiät quân luật, đä tái lập trật tä. Đäa vào đä nghä đó, tướng thäng Diäm liän quyät đänh thiät quân luật trên toàn quốc kể từ 0 giờ sáng 21-8-1963. Quyät đänh näy do quyän täng tham mưu träng Quân đäi VNCH, trung tá ng Trän Văn Đôn, ký tên.

Đäu quan trọng trong vä thiät quân luật näy là khoäng nhäa giờ sau khi đäc ban hành, nghĩa là qua sáng 21-8-1963, chính phủ ra länh cho ruäng bä chùa chiän trên toàn quốc, bắt hät các tăng ni lãnh tụ tranh đäu chäng chính phủ. Riêng täi Sài Gòn, Läc Läng Đäc Bät tän công chùa Xá Läi trên đäng Bà Huyän Thanh Quan. Các lãnh tụ Phật giáo đäu bị bắt, trä vài ngäng iä trän thoát. Thäng täa Thích Trí Quang cũng bị bắt, nhäng sau đó ông trän đäc vào Tòa đäi sä Hoa Kä ngày 23-8-1963. (8) Tân đäi sä Henry Cabot Lodge với đän Sài Gòn ngày 22-8-1963.

Sau vä tän công chùa, tình hình càng thêm rối loạn. Ngày 21-8-1963, Trần Văn Chäng đäi sä Viät Nam täi Hoa Kä bị chính phủ Diäm bãi nhiäm và ngäng iä Trän Văn Chäng tuyên bố tä chäc. Bà Trần Văn Chäng tên thật là Thân Thị Nam Trân tä chäc quan sát Viät Nam täi Liên Hiệp Quốc. Chiäu ngày 22-8-1963, täi Sài Gòn, Vũ Văn Mẫu tä chäc ngoäi träng.

Lúc đó, bên tin đài Tiếng Nói Hoa Kä (VOA = Voice of America) loan báo rằng quân đäi đã tän công chùa, nên trung tá ng Trän Văn Đôn cho mời trung tá Lucien Conein, nhân viên CIA, đän gặp. Lúc đó trên danh nghĩa chính thức, Lucien Conein là cố vấn bên Näi với VNCH. Trong cuộc

Lý Do Cuộc Đổ o Chính Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Trn Gia Phng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

Lyndon Johnson sang Việt Nam ngày 11-5-1961. Trong cuộc hời kiời n vời phó tng thng M, tng thng Diim tuyên b không chp nhn vi c M gii quân chi n đ u đ n Việt Nam, mà chỉ yêu c u M gii c v n sang hu n luy n mà thôi. (Chính Đ o, sđd. I-C, tt. 223-224.) Sau đó, trong m t cu c ti p ki n đ i s Frederick Nolting (đ i s t 10-5-1961), khi Nolting đ ngh đ cho Hoa K chia s nh ng quy t đ nh v chính tr, quân s và kinh t, tng thng Diim tr l i r ng “chúng tôi không mu n tr thành m t x b o h c a Hoa K ”.(10)

Có tài li u cho r ng t năm 1961, Hoa K mu n thành l p căn c không quân và hời quân t i Cam Ranh, nh ng tng thng Diim không chp thu n.(11) Qu th t, cho đ n năm 1964, sau khi tng thng Diim b sát hời, thì Đ th t h m đ i c a Hoa K m i đ a đ c m t vài đ n v vào ti n thám t i đây, và t 1965 Hoa K chính th c thành l p căn c Hời quân. Lúc đó, căn c n y ki m soát ho t đ ng toàn vùng bi n Việt Nam và Đông Nam Á.

T i Hoa K, khi còn t i ch c, tng thng Dwight Eisenhower ch tr ng ng h chính ph hoàng gia Lào, đánh đ p Pathet Lào, ch n đ ng các cu c n i d y c a c ng s n. Lên thay Eisenhower, Kennedy thay luôn chính sách v Lào. Kennedy giao cho Averell Harriman, m u tìm m t gi i pháp chính tr đ gi i quy t chi n tranh Lào. Harriman là ph tá ngo i tr ng đ c trách Vi n đông (Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs) t tháng 1 đ n tháng 11-1961, và tr thành th tr ng Ngo i giao đ c trách v chính tr (Under Secretary of State for Political Affairs). Harriman v n đ ng tri u t p hời ngh qu c t t i Genève nh m trung l p hóa n c Lào.(12) Hời ngh b t đ u t 16-5-1961 đ n 23-7-1962, đ a đ n hi p đ nh công nh n Lào là m t n c đ c l p và trung l p, do hoàng thân Souvanna Phouma làm th t ng.

Hi p đ nh trung l p n c Lào b chính ph Diim ph n đ i, vì chính ph Diim lo ng i r ng Lào s không đ kh năng t b o v biên gi i ch ng l i s xâm nh p c a c ng s n Việt Nam, t o c h i cho quân B c Việt vào đ t Lào, đ r i theo đ ng Tr ng S n, xu ng qu y phá Nam Việt. Lúc đ u, tng thng Diim không ch u ký vào b n hi p đ nh trung l p hóa n c Lào. Đi u n y làm cho Harriman t c gi n và căm ghét tng thng Diim. Tng thng Kennedy li n g i th cho tng thng Diim, b o đ m r ng Hoa K s không trung l p hóa Nam Việt, và Hoa K s ti p t c vi n tr cho Nam Việt, đ ch ng c ng s n. Do áp l c t phía Hoa K, tng thng Diim đành nh ng b, ch p nh n cho ngo i tr ng VNCH ký vào hi p đ nh n y. (Mark Moyar, tt. 163-164.)

Bên c nh đó, t gi a năm 1962, chính ph Hoa K khá b n tâm v các ngu n tin cho r ng chính ph Diim đang ng m liên l c v i nhà n c c ng s n Hà N i. S vi c n y b t đ u vào mùa hè năm 1962, khi c v n Ngô Đình Nhu c m đ u phái đoàn Việt Nam qua Maroc (Morocco), thăm xã giao n c n y. T i đây, ông Nhu g p Antoine Pinay, lúc đó làm b tr ng Ph tng thng Pháp. Pinay đ ngh m t cu c g p g c p cao gi a Hà N i và Sài Gòn đ bàn chuy n hi p th ng Nam B c. V l i Việt Nam, Ngô Đình Nhu m n c đ i sẵn c p, đã bí m t g p t i Bình Tuy m t nhân v t cao c p c a c ng s n là Ph m Hùng, y viên B chính tr đ ng Lao Đông.(13)

T tháng 8-1962, Joseph A. Mendenhall, c v n chính tr Tòa đ i s Hoa K t i Sài Gòn, đã đ ngh lo i b tng thng Diim, v ch ng Ngô Đình Nhu và nh ng ng i trong gia đình ông Diim, b ng m t s nhân v t khác, vì các ông Diim Nhu không ch u thay đ i l i làm vi c dù b Hoa K áp l c. (Chính Đ o, nb. I-C, sđd. tt. 256-257.) L l i làm vi c đ đây có nghĩa là ch

Lý Do Cuộc Di Cư Chính Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Trần Gia Pháng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

---

tráng chính sách của táng tháng VNCH. Như thế, có nghĩa là người Hoa Kỳ có ý đồ nhái bỏ táng tháng Diám trác khi xảy ra biến cố Phật giáo vào tháng 5-1963.

Vào dịp Tết quý Mão (25-1-1963), chủ tịch Ban Việt là Hồ Chí Minh gửi mời thành đạo táng tháng Nam Việt là Ngô Đình Diám. Thành đạo này được táng bày trong Phòng khánh tiết Dinh Diác Láp và trên thành đạo có danh thiếp chúc Tết của Hồ Chí Minh.(14)

Sau khi được đề cử làm người táng ngày 24-8-1963, Tráng Công Cuám cuộc tiếp tân đầu tiên ngày 25-8-1963 nhằm ra mắt người giao đoàn tại Sài Gòn, được tiếp đón tiếp tân tại sân Hoa Kỳ Henry Cabot Lodge. Trong buổi tiếp tân này, chủ tịch Ngô Đình Nhu liên tiếp gặp Mieczyslaw Maneli, táng đoàn Ba Lan (Poland) trong Ủy ban Quốc tế Kiểm soát Đình chián. Ngô Đình Nhu còn gặp Maneli liên tiếp hai tiếp tân dinh Gia Long ngày 2-9-1963 bàn việc liên lạc với Hà Nội. (Chính Đạo, sđd. tr. 325 và tr. 339.)

Chức chủ nhiệm báo Mới không bỏ sót chuyện Ngô Đình Nhu liên lạc với cộng sản và chuyện thành đạo Hà Nội ở Dinh Diác Láp trong dịp Tết năm 1963. Được nắm vững tình hình, cuối tháng 9-1963, táng tháng Kennedy gửi bộ trưởng Quốc phòng Robert McNamara cùng táng Maxwell Taylor qua Sài Gòn. Ngày 29-9-1963, hai ông gặp táng tháng Diám. McNamara nói chuyện với táng tháng Diám rằng việc đàn áp Phật giáo gây trở ngại cho nỗ lực chung cộng sản và phân rã với những tuyên bố của bà Ngô Đình Nhu. Táng tháng Diám tránh các vấn đề do McNamara đưa ra.

Trong khi đó, báo chí Hoa Kỳ liên tiếp trích chính phủ Diám, nhất là tiếp sau biến cố Phật giáo ở Huế (tháng 5-1963) và sau việc chính phủ Diám ra lệnh tán công các chùa (tháng 8-1963). Dá luận Hoa Kỳ cho rằng táng tháng Diám chủ trương để tài gia đình trở, càng ngày càng mất lòng dân, càng ngày càng kém hiệu quả trong việc điáu hành đất nước và chủ trương du kích cộng sản.(Chính Đạo, nb. I-C, sđd. tt. 357-361.)

Năm 1963 là năm tác của năm bù của táng tháng Hoa Kỳ (1964). Dá luận báo chí Hoa Kỳ năm 1963 rất quan trọng, có thể nhìn thấy những đợt kết quả bù của trong năm sau (1964). Táng tháng Kennedy lo ngại tình hình Việt Nam như những người xử lý đầu tiên cuộc tái tranh cử của ông vào năm 1964.

Vì tiếp cận những lý do trên, chính phủ Kennedy muốn tìm một giải pháp mới, nhằm thay đổi tình hình tại Việt Nam theo chiều hướng có lợi cho Hoa Kỳ, và có lợi cho sự tái tranh cử của Kennedy.

4.- MáT ĐIáN Sá 243 NGÀY THá BáY 24-8-1963

Theo Trần Văn Đôn, nhóm đầu chánh của các ông không cho người Mỹ biết về dự tính đầu chánh. (TVĐ, sđd. tr. 209.) Tuy nhiên, người Mỹ chủ trương những biết về việc này, mà còn ý muốn từ việc này, vì cũng Trần Văn Đôn kể rằng nhóm các ông kết nạp được Trần Thián Khiêm vào tổ chức đầu chánh là những người Mỹ. (TVĐ, sđd. tr. 193.) Như thế nghĩa là người Hoa Kỳ giữ một vai trò quan trọng trong việc đểáng làm trung gian liên kết nhân sự cho nhóm dự tính đầu chánh.

Thật ra, như đã trình bày ở trên, người Hoa Kỳ đã nghĩ đến việc thay đổi nhà lãnh đạo VNCH từ năm một năm trước qua đầu người của Joseph Mendenhall, chủ tịch chính trị Tòa đại sứ Hoa Kỳ

Lý Do Cuộc Đổ o Chánh Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Trn Gia Phng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

---

t i Sài Gòn, trong phi u trình đ ngày 16-8-1962.

Sau bi n c Ph t giáo ngày 8-5-1963 Hu , ng i đ ng đ u Nhóm nghiên c u Vi t Nam thu c Tòa đ i s Hoa K , Ben Wood, so n m t k ho ch kh n c p ngày 23-5-1963 v các cách thay đ i chính ph Di m. Sau khi Thích Qu ng Đ c t thiêu t i ngày 11-6-1963, b Ngo i giao Hoa K ch th ngày 14-6-1963 cho Tòa đ i s Sài Gòn xúc ti n k ho ch thay t ng th ng Di m.

Ngày 27- 6-1963, t ng th ng Kennedy công b quy t đ nh thay đ i đ i s Hoa K t i Vi t Nam. Thay đ i đ i s trong lúc tình hình căng th ng là d u hi u thay đ i chính sách, nh ng đ yên lòng chính ph Vi t Nam, b Ngo i giao Hoa K yêu c u tòa đ i s t i Sài Gòn cho t ng th ng Di m bi t r ng chính sách c a Hoa K không thay đ i, ti p t c ng h chính ph Vi t Nam ch ng c ng s n. (Chính Đ o, nb. I-C, sđ. tr. 302.) Ti p t c ng h công cu c ch ng c ng c a Vi t Nam, không có nghĩa là ng h cá nhân ng i đ u hành chính ph .

Ngày 22-8-1963, tân đ i s Henry Cabot Lodge đ n Sài Gòn và trình u nhi m th ngày 26-8-1963. Tr c đó hai ngày, 24-8-1963, Lodge g i v Washington DC m t đ i n văn báo cáo r ng ông Nhu là ng i ra l nh t n công chùa và nói v d tính đ o chánh c a m t s t ng lãnh.

Ngày 24-8-1963 là th B y, t ng th ng Kennedy, b tr ng Ngo i giao Dean Rusk, b tr ng Qu c phòng MacNamara, giám đ c CIA McCone đ u đi ngh cu i tu n. Th tr ng Ngo i giao George Ball, x lý th ng v ngo i tr ng, cùng Harriman (th tr ng Ngo i giao), Hilsman (ph tá ngo i tr ng), Forrestal (ph tá t ng th ng) đ ng so n và ký tên m t đ i n 243 g i cho Tòa đ i s Hoa K i Sài Gòn cùng trong ngày 24-8-1963, r i chuy n cho t ng th ng Kennedy và ngo i tr ng Rusk. Hai ông n y đ ng ý cho g i đi. N i dung đ o n cu i đ i n v n r t quan tr ng, đ c đ ch nh sau:

“Chính ph Hoa k không th dung d ng tình tr ng mà quy n hành l i n m trong tay ông Nhu. Ông Di m ph i lo i b ông Nhu và các thu c h c a ông đ thay vào đó b ng quân đ i tinh nhu và các chính tr gia có t cách.

“ N u ông [t c đ i s Lodge] c g ng h t s c, nh ng ông Di m v n ngoan c và t ch i thì chúng ta ph i đ i đ u v i m t đ i u có th x y ra, là ngay c b n thân ông Di m cũng không th t n t i đ c.”(15)

B c m t đ i n s 243 ngày 24-8-1963 trên đây c a B Ngo i giao Hoa K ch th cho tân đ i s Cabot Lodge yêu c u t ng th ng Di m ph i lo i b c v n Nhu. (Đây là đ i u mà ng i M bi t ông Di m không bao gi ch u làm.) N u ông Di m không ch p thu n, thì lo i b luôn ông Di m. Nói cách khác, b c m t đ i n n y ng m cho phép đ i s Lodge, n u c n, có th ti n hành đ o chánh, l t đ t ng th ng Di m. C n chú ý: Averell Harriman, ng i ch tr ng trung l p hóa Lào, b t ng th ng Di m ph n đ i, là m t trong b n ng i so n b n m t đ i n 243. Hariman r t căm ghét t ng th ng Di m. Ph i chng đây là đ p Harriman ki m cách tr thù, vì b n m t đ i n n y có th xem là t khai t ch đ t ng th ng Ngô Đình Di m?

K T LU N

Trong công cu c cai tr , v đ i n i, chính ph Di m ch tr ng t p trung quy n l c, b lên án là

Lý Do Cuộc Đổ o Chánh Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Trần Gia Pháng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

Đßc tài gia đình trß. Chính phß Dißm lßi áp đßng mßt cách cßng rßn lußt sß 10 năm 1950 tß thßi chính phß Trßn Văn Hßu, không công bßng gißa các tôn giáo. Trong di chúc đß lßi cho con là vua Minh Mßng năm 1819, vua Gia Long đã đßn: “Không đßc ngßc đßi tôn giáo, vì đó là nguyên nhân gây rßi loßn và đôi khi làm mßt nßc.”(16)

Đßu chß đß Ngô Đßnh Dißm chßa đßn mßc ngßc đßi tôn giáo, nhßng vißc thi hành mßt cách cßng rßn đß sß 10 đã làm bùng lên cußc đßu tranh cßa gißi Phßt giáo, là thành phßn chißm đßi đa sß dân chúng Vißt Nam. Lúc đó, chßc chßn có nhißu thành phßn tß nhißu phía lßi đßng cußc phßn đßi cßa Phßt giáo đß phá rßi chính phß Dißm và phá rßi VNCH. Trong khi đó, dù tßng thßng Dißm và chính phß tß thißn chí đß gißi quyßt khßng hoßng, thì vßn có mßt sß ngßi trong chính quyßn thißu sáng sußt, gây thêm nhißu chia rß gißa chính phß và dân chúng, nhß nhßng lßi tuyên bß cßa bà Ngô Đßnh Nhu. Cß thß mâu thußn gißa hai bên càng ngày càng gay gßt thêm.

Vß đßi ngoßi, chính phß Dißm chß trßng đßc lßp vßi ngßi Mß, trong khi ngßi Mß mußn kißm soát chính phß VNCH. Hai ông Dißm và Nhu lßi có sáng kißn ngoßi giao trßc tißp vßi Bßc Vißt đß gißi quyßt chißn tranh gißa hai mißn Nam Bßc vßi nhau, chßng nhßng làm cho đß lußn Vißt hoang mang, mà còn làm cho chính phß Mß nghi ngß và bßt bình, vì ngßi Mß bß hai ông đßt ra ngoài cußc thßng thuyßt.

Ngßi Mß không quan tâm đßn quyßn lßi cßa ngßi Vißt mà chß lo lßng cho quyßn lßi cßa Mß. Vßn đß Phßt giáo và đßi lßp chính trß tßi Vißt Nam chß quan trßng đßi vßi ngßi Vißt, chß không quan trßng đßi vßi ngßi Mß. Ngßi Mß đßa vào nhßng vßn đß nßy, xúi gißc và yßm trß các tßng lãnh đßo chánh lßt đß ông Dißm, vì quyßn lßi cßa Mß và vì vißc tái tranh cß cßa Kennedy mà thôi. Sß tißp tay cßa Tòa đßi sß Mß và cßa đßi sß Henry Cabot Lodge đã góp phßn quyßt đßnh trong sß thành công cßa cußc đßo chánh ngày 1-11-1963. (Trích: Vißt sß đßi cßng tßp 6.)

TRßN GIA PHßNG

CHÚ THÍCH

1. Hai câu cßa cußc trßng cßu dân ý chß hßi trußt phß hay không trußt phß Bßo Đßi và chßp thußn hay không chßp thußn Ngô Đßnh Dißm làm qußc trßng đß đßt nßn móng dân chß, chß không nói đßn vißc thành lßp nßn Cßng hòa và nhßt là không nói đßn vißc chßn Ngô Đßnh Dißm làm tßng thßng.
2. Nhißu tác giß, Nhßt Linh, Ngßi nghß sĩ - Ngßi chißn sĩ, California: Nxb. Thß Kß, 2004, tr. 125.
3. Đoàn Thêm, Hai mßoi năm qua: Vißc tßng ngày (1945-1964), Sài Gòn 1966, Xuân Thu California, tái bßn không đß năm, tr. 75. (Vißt tßt: Đoàn Thêm, sßd. tr.)
4. Chính Đßo, Vißt Nam niên bißu 1939-1975 (Tßp I-C: 1955-1963), Nxb. Văn Hoá, Houston, 2000, tr. 278. (Vißt tßt: Chính Đßo, I-C, sßd. tr.)
5. Linh mßc Cao Văn Lußn, Bên gißng lßch sß Vißt Nam, 1940-1975, Sacramento: TANTU Research, 1983, tr. 224, tr. 229. Cßn chú ý các đß m: Cao Văn Lußn là ngßi đßng đßo vßi Ngô Đßnh Thßc và Ngô Đßnh Dißm. Lúc đó LM Cao Văn Lußn đang làm vißn trßng Vißn Đßi hßc Huß. Vì là linh mßc và là vißn trßng Vißn Đßi hßc, nên LM Cao Văn Lußn có đßu kißn đß tißp cßn các viên chßc hành chánh và bißt rõ các tin tßc vß bißn cß nßy. (Vißt tßt: CVL, sßd. tr.)
6. Chính Đßo, Tôn giáo & chính trß, Phßt giáo, 1963-1967, Houston: Nxb. Văn Hóa, 1997, tr.

25.

7. Có 4 dá luán khác nhau: 1) Dá luán thá nhát cho ráng thiáu tá Đáng Sĩ, phó tánh tráng nái an, ra lánh cho lác láng dá i quyán ném chát ná đá giái tán đáng bào và gây tháng vong. 2) Dá luát thá hai cho ráng Viát cáng lái đáng sá bát bánh cáa dân chúng, cho ná láu đán gây chát ngá i rái đá lái cho chính quyán, nhám đáy cao lòng bát mán cáa dân chúng đái vái chính quyán. 3) Mát ý kián khác lúc đó cho ráng cá phía chính quyán Viát Nam Cáng Hòa lán phía du kích cáng sán cũng đáu cháa có loái vũ khí gây nán náy, nháng ngá i ta không biát là cáa ai? 4) Ý kián cuái cùng cho ráng ngá i Má liên há đán vá náy. (dá luán cuái cùng náy, theo Hoàng Ngác Thành & Thân Thá Nhân Đác, Nháng ngày cuái cùng cáa táng tháng Diám, San Jose: Nxb. Quang Vinh & Kim Loan & Quang Hiáu, in lán thá hai, 2003, tt. 221-222.)

8. Theo lái linh mác Cao Văn Luán, sau khi bá giái nhiám chác vián tráng Vián Đái hác Huá, linh mác vào Sài Gòn và đán gáp giám mác khám sá Tòa thánh La Mã tái Viát Nam. Ông đá cá giám mác khám sá Tòa thánh La Mã cho biát có lúc ông Diám theo lái khuyán cáa Đác giáo hoàng, đá tính bái bánh ngá bián pháp cáng rán đái vái Phát giáo. “Nháng sau mát phiên háp Hái đáng gia tác thu háp không có bà Nhu, ông Cán, chá có ba ngá i là ông Diám, ông Nhu và Đác cha Thác, táng Tháng quyát đánh dùng bián pháp cáng rán nhá đã ban hành ngày 21-8-1963.” (trích nguyên văn, L.M. Cao Văn Luán, sád. tr. 271.)

9. Theo lái tháng táa Thích Trí Quang, khi chùa Xá Lái bá tán công, ông bá bát cùng vái mát sá tăng ni và bá đáa vá đán Rách Cát. (Trác 1975, Rách Cát thuác quán Bình Chánh, nay thuác quán Bình Tân, TpHCM.) Khi các tu sĩ Nam tông đá cá thá ra, Thích Trí Quang thay áo mát tu sĩ Nam tông, đán chùa Pháp Quang (chùa Nam tông) và tháa cá hái trán vào tòa đái sá Hoa Ká lúc đó còn á trên đáng Hàm Nghi. (Theo Thích Trí Quang, “Tá Rách Cát tái tòa đái sá”. . (Trích 1-2-2009.)

10. Trần Văn Đôn, Viát Nam nhân cháng, California: Nxb. Xuân Thu, 1989, tr. 173.(TVĐ, sád. tr.)

11. Hoàng Ngác Thành & Thân Thá Nhân Đác, sád. tr. 532. Tác giá Hoàng Ngác Thành trích đán Richard Reeves, President Kennedy, Profile of Power, New York: Simon & Schuster, 1993, tr. 651.

12. Nguyán Trân, Công và tái, nháng sá thát lách sá, California: Nxb. Xuân Thu, 1992, tr. 478.

13. Mark Moyar, Triumph Forsaken, the Vietnam War, 1954-1965, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, tr. 128. (Viát tát: Mark Moyar, sád. tr.)

14. Theo lái ká cáa ông Cao Xuân Vá, hián đang sinh sáng tái California vái ông Minh Võ. (Minh Võ, “Ba giá nghe mát nhân cháng”, Đán Chim Viát, ngày 18-07-2007.) Lúc đó, ông Cao Xuân Vá là táng giám đác Thanh Niên, và là phó táng thá lãnh Thanh Niên Cáng Hòa. Ngô Đình Nhu là táng thá lãnh. Ngoài ra, theo Trần Văn Đôn, sád. tt.183-184, đáu tháng 2-1963, trung tá Lê Văn Báng, tánh tráng Bình Tuy dùng xe Dodge 4x4 chá Ngô Đình Nhu đán quán Tánh Linh, tánh Bình Tuy. Tái đái mán, ông Nhu mát mình gáp Phám Hùng.

15. Minh Võ, “Hoa đào và máu đào”, đán báo Đán Chim Viát, ngày 31-10-2007. Trong bài náy, Minh Võ đán cháng tài liáu cáa Francis X. Winter, The Year of the Hare [Năm con thá], Athens: University Georgia Press, 1997, tr. 12.[Năm Con Thá theo ngá i Trung Hoa, tác Năm Con Máu, á đây là năm Quý Mão (1963).] Minh Võ còn cho biát thêm hai nhân cháng: 1) Ông Lê Châu Lác, tùy viên cáa táng tháng Diám, hián sinh sáng á California, ká lái ráng tá tay ông Lác đã nhán cành đào đó tá trá sá Uá Hái Quác tá Kiám Soát Đình Chián (ICC). 2) Ông Quách Tông Đác, đáng lý văn phòng Phá táng tháng đã xác nhán viác cành đào trong cuác pháng ván cáa ông Lâm Lá Trịnh, đáng nhiáu báo á Má.

16. Xin xem bán đách đán văn phía đái.

Lý Do Cuộc Đổ o Chánh Ngày 1-11-1963

Tác Giả: Tr&n Gia Ph&ng

Thứ Ba, 03 Tháng 11 Năm 2009 22:53

---

17. Adrien Launay, Histoire de la Mission de Cochinchine 1658-1823, Documents historiques, volume III, Paris: Librairie Orientale et Américaine, Maisonneuve Frères, Éditeurs, 1925, tr. 436. 18.

B&N D&CH Đ&N V&N S& 243 NGÀY 24-8-1963

"B& Ngo&i Giao g&i Tòa Đ&i S& M& t&i Sài Gòn đ& thi hành ngay l&p t&c.

T&i M&t. Không đ&c phép ph& bi&n.

Ch& đích thân Đ&i S& Lodge m&i đ&c phép đ&c mà thôi. Đ&i v&i CINPAC/POLAD thì ch& Đ& Đ&c Felt đ&c phép đ&c mà thôi.

Theo CAS Sài Gòn 0265 báo cáo v& quan đ& m c&a T&ng Đôn; Saigon 320, Saigon 316, Saigon 329. [Các con số là nh&ng ký hi&u m&t mã.]

Bây giờ thì rõ là ho&c quân đ&i đ& ngh& l&nh thi&t quân lu&t ho&c ông Nhu đã l&a h&. Ông Nhu đã l&i đ&ng tình tr&ng đó đ& t&n công chùa chi&n b&ng c&nh sát và L&c L&ng Đ&c Bi&t c&a Đ&i Tá Tung trung thành v&i ông ta, làm cho nhân dân Vi&t Nam và th& gi&i ng& l&m r&ng quân đ&i làm. H&n n&a, cũng th&t quá rõ là ông Nhu đã âm m&u s&p đ&t ông ta vào v& trí ch& huy.

Chính ph& Hoa K& không th& dung đ&ng tình tr&ng mà quy&n hành l&i n&m trong tay ông Nhu.

Ông Di&m ph&i lo&i b& ông Nhu và các thu&c h& c&a ông đ& thay vào đó b&ng quân đ&i tinh nhu& và các chính tr& gia có t& cách.

N&u ông [t&c Đ&i S& Lodge] c& g&ng h&t s&c, nh&ng ông Di&m v&n ngoan c& và t& ch&i thì chúng ta ph&i đ&i đ&u v&i m&t đ&u có th& x&y ra, là ngay c& b&n thân ông Di&m cũng không th&t n t&i đ&c.

Ký tên: Hilsman, Forrestal, Ball, W.Everell Hariman "

(Trích Internet: "Khui h& s& bí m&t", Ngô K& t&ng h&p và chuy&n ng&.)